

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 7

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
7-son
dekabr, 2025

December 2025
Volume 3
Number 7

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

*Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy - amaliy
O'zbekiston elektron jurnali ta'lim, fan va
innovatsiyalar Respublikasi Oliy vazirligi
huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi**
rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli
qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar
nashr etiladi:**

1. Raqamli iqtisodiyot
2. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
3. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
4. Inson kapitali iqtisodiyoti
5. Menejment va marketing
6. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
7. Moliya, kredit va investitsiya
8. Ekonometrika va statistika
9. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

*Ovchinikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal
Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

*Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog'iston Respublikasi
Milliy fanlar akademiyasi)*

*Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi
Tojikiston agrar universiteti)*

*Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva
energetika instituti, Rossiya)*

*Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar
do'stligi universiteti)*

*Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya
Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)*

*Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti,
Rossiya Federatsiyasi hukumati)*

*Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi
Milliy fanlar Akademiyasi)*

*Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat
universiteti)*

*Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi
Rossiya xalqlar do'stligi universiteti)*

*Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar
universiteti)*

*Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazarot
fanlari instituti)*

*Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot
universiteti)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - Iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarining rentabelligiga ta'sir qiluvchi omillar

Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi

Факторы, влияющие на рентабельность малого бизнеса и производственных предприятий

Иzzатуллаева Мадинабону Ёлкин кизи

Factors affecting the profitability of small businesses and manufacturing enterprises

Izzatullaeva Madinabonu Yolkin kizi

Received: December 17, 2025 Revised: December 20, 2025

■ Accepted: December 23, 2025 ■ Published Online: December 30, 2025

- **Annotatsiya:** Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyoti barqarorligi doirasida kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarining samaradorligiga erishish yo'llarini takomillashtirish hamda iqtisodiy siyosatni shakllantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek iqtisodiy ko'rsatkichlarning bog'liqligida regression tahlil, rentabellik ko'rsatkichlari, Cobb-Dugglas funksiyalarining ishlatilishining afzalliklari kabilar tahlil qilinadi. Shuningdek, ilmiy manbalar asosida bugungi innovatsion rivojlanish jarayonida korxonalar samaradorligiga erishishning asosiy yo'nalishlari yoritib beriladi.
- **Kalit so'zlar:** Ekonometrika, barqarorlik, iqtisodiy model, ekonometrik model, rentabellik, Cobb-Dugglas funksiyasi, soliq siyosati.
- **Аннотация:** В данной статье рассматриваются пути повышения эффективности малых предприятий и производственных компаний в рамках устойчивости экономики Узбекистана, а также возможности формирования экономической политики. Кроме того, анализируются преимущества использования регрессионного анализа, показателей рентабельности и функций Кобба-Дугласа в изучении взаимосвязи экономических показателей. На основе научных источников также освещаются основные направления достижения эффективности предприятий в условиях современного инновационного развития.

- **Ключевые слова:** эконометрика, устойчивость, экономическая модель, эконометрическая модель, рентабельность, функция Кобба-Дугласа, налоговая политика.
- **Abstract:** This article examines ways to improve the efficiency of small businesses and manufacturing enterprises within the framework of Uzbekistan's economic stability, as well as the possibilities for shaping economic policy. In addition, the advantages of using regression analysis, profitability indicators, and Cobb-Douglas functions in studying the interrelation of economic indicators are analyzed. Based on scientific sources, the main directions for achieving enterprise efficiency in the context of contemporary innovative development are also highlighted.
- **Keywords:** econometrics, stability, economic model, econometric model, profitability, Cobb-Douglas function, tax policy.

KIRISH

Bugungi kunda rivojlanayotgan bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarining samarali faoliyat yuritishi, ularda iqtisodiy o'sishning yuqori jabhada o'rin egallashi eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Kichik biznes yalpi ichki mahsulotning sezilarli qismini tashkil qiladi, aholi bandligini oshiradi va raqobat muhitini jadal rivojlantiradi. Kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarining barqaror ishlashida rentabellik darajasi muhim o'rin tutadi, chunki bu korxonalarda resurslardan qay darajada samarali foydalanilayotgani natijasini ko'rsatadi. Rentabellikga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash va ularning rolini ekonometrik yondashuvlar orqali baholash korxonalarni boshqarish jarayonida, investitsiya siyosatini shakllantirishda va ishlab chiqarish strategiyasini optimallashtirishda katta ahamiyatga ega hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mavzu bo'yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlarda kichik biznes, ishlab chiqarish korxonalari va raqamli iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishga ta'siri masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotlar quyidagi asosiy yo'nalishlarda olib borilgan:

1. Ruzmetov D. I., Saidov M. D. (2025). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini imtiyozli kreditlar ajratish orqali rivojlantirish — maqolada kichik biznesni qo'llab quvvatlash mexanizmlari va moliyaviy choralar orqali tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish va rentabellikka erishish yo'llari tahlil qilingan. [1].
2. Muxibova G. Ya., Sharifxodjayeva O. U., To'rabekova O. Strategik rejalashtirish orqali kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini samaradorligini oshirish — tadqiqotda kichik biznes rentabelligi va samaradorligini baholash, strategik rejalashtirishning ahamiyati va rentabellik ko'rsatkichlarining tahlilini yoritiladi. [2].
3. Saparboyev A. M. Kichik biznes va xususiy

tadbirkorlik samaradorligini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari — ushbu tadqiqotda kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarining samaradorligini baholash mezonlari, rentabellik ko'rsatkichlari va bir qator indikatorlar tahlili yoritilgan. [3].

4. Эконометрический анализ устойчивого развития региона — bu tadqiqotda ekonometrik modellashtrish orqali makroiqtisodiy barqarorlik va kichik biznesning rolini oshirish tahlil qilinadi. [4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni tashkil etish jarayonida analiz-sintez, iqtisodiy model, iqtisodiy tahlil, matematik modellashtrish, Cobb-Dugglas funksiyasi kabi usullardan foydalanildi. Shu bilan bir qatorda, ilmiy adabiyotlar asosida innovatsion rivojlanish jarayonida rentabellik ko'rsatkichlariga ahamiyat berish va ularning ustuvorliklari hamda amaliy qo'llanilishi ko'rib chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rentabellik — korxona faoliyatining foydalilik darajasini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Rentabellik bu korxonaning tushumi, xarajatlari, ishlab chiqarish hajmi va resurslardan foydalanish samaradorligini o'zida mujassamlashtiradi. Eng ko'p ishlatiladigan rentabellik ko'rsatkichlariga quyidagilar: Sof foyda rentabelligi, aktivlar rentabelligi (ROA), kapital rentabelligi (ROE), sotuvlar rentabelligi (ROS).

Kichik biznes uchun aynan tannarxni optimallashtirish, ishlab chiqarish unumdorligini oshirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Rentabellikka ta'sir qiluvchi ichki omillar ham turlicha. Mehnat unumdorligi va korxonaning ishlab chiqarish samaradorligi bevosita ishchi kuchi malakasi, zamonaviy texnologiya, ishlab chiqarish jarayonining tashkil etilishi bilan belgilanadi. Mehnat

unumdorligining oshishi — bir birlik ishlab chiqariladigan mahsulot tannarxining pasayishiga olib keladi. Ishlab chiqarish hajmi esa katta hajmda ishlab chiqarish tannarxni kamaytiradi, chunki doimiy vujudga keladigan xarajatlar ko'proq mahsulotga taqsimlanadi. Xomashyo va materiallar narxining o'zgarishi rentabellik darajasiga eng tez ta'sir qiluvchi omil hisoblanadi. Narxlarning oshishi esa tannarxni ko'taradi, foydaning kamayishiga sabab bo'ladi.

Ishlab chiqarish texnologiyasi ham kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarida e'tiborga olinadigan jihatlardan hisoblanadi. Chunki ishlab chiqarish texnologiyalarida innovatsion texnikalar, energiya tejamlorligi, zamonaviy texnologiyalarning avtomatlashtirilishi, mahsulot sifatini yaxshilash rentabellikni sezilarni oshiradi. Xarajatlarni boshqarish jarayoni samarali boshqaruvni tashkil etish, ortiqcha xarajatlarni qisqartirish, resurslarni optimallashtirish, logistika xarajatlarini minimallashtirish kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalari foydasini oshiradi.

Kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalari rentabelligini aniqlovchi omillarni o'rganishda quyidagi ko'p omilli regressiya modeli qo'llanadi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \varepsilon$$

bu yerda: Y – rentabellik darajasi, X_1 – mehnat unumdorligi, X_2 – xomashyo narxi, X_3 – ishlab chiqarish hajmi, X_4 – investitsiyalar.

Ekonometrik model natijalari orqali qaysi omil rentabellikka eng kuchli ta'sir qilishi aniqlanadi va tahlil qilinadi. Agar rentabellik aniqlashda Cobb–Douglas funksiyasi qo'llansa: $Q = A \cdot K^\alpha \cdot L^\beta$

bu model yordamida kapital va mehnatning ishlab chiqarish natijalariga qanday darajada ta'sir qilishi tahlil qilinadi.

Kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarida o'tkaziladigan tahlillar asosida shuni bilishimiz mumkinki, mehnat unumdorligi rentabellikka to'g'ridan-to'g'ri ijobiy ta'sir ko'rsatadi, xomashyo materiallarning narxi oshishi rentabellikni pasaytiradi, yangi investitsiyalarni ko'paytirish ishlab chiqarish quvvatini oshiradi va rentabellikni kengaytiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalari rentabelligini oshirish uchun innovatsion zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, korxona xarajatlarini optimallashtirish, biznesning bozor tahlilini kuchaytirish, korxonada malakali ishchi kuchidan foydalanish, davlat tomonidan yaratilayotgan imtiyozlardan samarali foydalanish zarur.

Rentabellikka ta'sir qiluvchi tashqi omillar ham turlicha.

Bozor talabi qancha yuqori bo'lsa, rentabellik ham yuqori bo'ladi. Talabning pasayishi esa ishlab chiqarish hajmini kamayishiga sabab bo'ladi. Soliq siyosati miqdori foyda darajasiga bevosita ta'sir qiladi. Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari rentabellikni oshirishga xizmat qiladi. Kredit resurslarining mavjud ekanligi, past foizli kreditlar, imtiyozli kreditlar, ularning barchasi korxonaning investitsion salohiyatini kengaytiradi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi Qarshi davlat texnika universiteti Biznes va boshqaruv kafedrasida stajyor-o'qituvchisi / Иzzатуллаева Мадинабону Ёлкин кизи Кашкадарьинский государственный технический университет, кафедра «Бизнес и управление», стажёр-преподаватель / Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi Karshi State Technical University, Department of Business and Management, Trainee Lecturer.

► madinabonuizzatullayeva29@gmail.com

■ 0009-0004-4263-5263

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ruzmetov D. I., Saidov M. D. (2025). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini imtiyozli kreditlar ajratish orqali rivojlantirish.
2. Muxibova G. Ya., Sharifxodjayeva O. U., To'rabekova O. Strategik rejalashtirish orqali kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini samaradorligini oshirish.
3. Sapparboyev A. M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining kichik biznesni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari
5. Statistical analysis of production activity development of industrial enterprises, Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi
6. Systematic approach in econometric modeling of the development of industrial networks, Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi
7. Организация стратегического планирования в процесс управления предприятием, Иzzатуллаева Мадинабону Ёлкин кизи
8. The Role of strategy in the organization of management in enterprises, Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi.
9. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. — Free Press.
10. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bo'yicha hisobotlar.
11. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Sanoat va kichik biznes statistik to'plamlari.

Inson kapitali
iqtisodiyoti

Экономика
человеческого
капитала

Economics of
human capital